

Lopakodó egyházállam

2010. Július 07., 06:05

Emlékszünk? Az első kis momentum a Nemzeti Összetartozás törvényének "preambuluma" volt, amely szó szerint így kezdődik: "Mi, a Magyar Köztársaság Országgyűlésének tagjai, azok, akik hiszünk abban, hogy Isten a történelem ura, s azok akik a történelem menetét más forrásokból igyekszünk megérteni ...". Sok port kavart ez a kis félmondat, de hadd magyarázzam el, miért is problémás! Mert látszólag minden rendben van: a hívőket, és nem-hívőket egyaránt, egy rangban említik. Akkor mi a gond? A gond először is az, hogy hogy kerül a csizma az asztalra? A nemzeti összetartozásról szóló törvénynek miért kell kiemelni a képviselők ilyenén való csoportosítását?! Bizonyára valami különös oka van.

Képzeld el, hogy ez a törvény mondjuk sakkozni szerető és nem szerető képviselőkről szólna! Ugye ez valami furcsa jelentőséget adna a sakknak? Mert egyébként mi köze a sakknak a nemzeti összefogáshoz? És mi köze a vallásnak ugyanehhez? Vigyázzunk! Mert ha az a válasz, hogy a vallás és a nemzeti öntudat között bizony szoros összefüggés van, akkor máris nem egyenlő módon említi a törvény a két csoportot. Ha viszont nincs, akkor teljesen feleslegesen. Vallásokról csak olyan törvényben indokolt szólni, aminek tényleg tárgya a vallás.

Megjegyezzük, legjobb tudomásunk szerint Orbán Viktor a jelenlegi alkotmányt technokratának tartja, és a preambulumban is szeretne egy ilyen veretes kitételt. Indoklása szerint azért, "hogy mindenki érezze, ebben a misében, történetben ő is benne van" (Csuhaj Ildikó "Bekerül a Szent Korona Orbán új alkotmányába?", Népszabadság, 2010.06.17.). A Nemzeti Összetartozás törvénye ebből a szempontból afféle próba volt. A helyzet viszont az, hogy bizony a technokrata alkotmány a mindenki közös nevezője. Még ha nem is a régi alkotmányunk, akkor is egy technokrata alkotmány az, amelyet a legtöbben elfogadhatnak hitvallásuktól függetlenül, és bármilyen erősebb ideológia pont, hogy kiűz egy csomó embert "a miséről".

Ugyanez a frázis köszönt vissza, amikor Schmitt Pál nyilatkozott köztársasági elnöki jelöléséről: "S ha már a Jóisten rám testálja az elnökséget, csinálni, bírni fogom, a feleségemmel, a first ladyvel együtt." Már akkor is biztos volt, hogy meg fogják választani. Tehát azzal kell szembesülnünk, hogy a magyar, szekuláris köztársaság reprezentatív vezetője azzal kezdi hivatali idejét, hogy istenre esküszik. Apróság, és joga van hozzá, de nem szerencsés, és bizonyára nem véletlen.

Aztán a törvénylavina közepette az Országgyűlés elfogadta a 2011-es népszámlálásról szóló törvényt, amely meghatározza, hogy a vallásra is rákérdeznek. Ez ártatlan dolognak tűnik, hiszen sok országban vannak ilyen statisztikák. Ha egy országban ez a kérdés régóta szerepel a számba vett adatok között, akkor kevésbé feltűnő a dolog. Ami viszont különössé teszi ezt a tényt, hogy 2001-ben is az Orbán-kormány tette bele a vallást a népszámlálásba. A nagyobbik baj, hogy az előző népszámlálási adatokat Orbán az egyház-finanszírozáshoz akarta felhasználni, ami már eleve egy olyan kérdés, ahol szekuláris szemmel sok-sok kifogás található. Ezek a gondok azonban nem most keletkeztek, hanem a Vatikáni szerződéssel, ami most messzire vezetne.

Mindez azonban még csak bemelegítés volt a letámadáshoz, ami még csak most kezd kibontakozni, és ki tudja, meddig fog elmenni. A médiatörvény ugyanis már nem csupán jelképes ballépésekkel tarkított. Ebből kiderül, hogy a Fidesz egyáltalán nem akarja támogatni azokat, "akik a történelem menetét más forrásokból igyekeznek megérteni", mert a médiában ezeket a forrásokat gátolni fogják. Ahogy erről

Gyenis Balázs a Hírszerzőn beszámol "A kormány harca a vallásszabadság ellen" címmel (2010.06.17).

Mivel Gyenis kritikája részletes, és őszintén szólva ragyogó, ezért csak összefoglalnom kell. Nem helyes, hogy a médiatörvény arról beszél, hogy a közszolgálati média feladata a vallási közösségek megerősödése, hiszen ez ellenkezik a szekuláris Alkotmánnyal, ráadásul a vallások diverzifikációja miatt problémás az értelmezése is. Ugyanez a gond azzal a résszel is, amely tiltja az olyan médiatartalmak közzétételét, amelyek sértenek valamely vallási csoportot. Ez is alkotmányellenes, de ráadásul praktikus is alkalmazhatatlan törvény. Ugyanis - ahogy Gyenis rámutat - vallásból számos lehet, és ezek pont arról ismeretesek, hogy többféle kérdésben egészen különféle dolgot hisznek. Azt a példát említeném ennek illusztrálására, amikor Martin Scorsese "Krisztus utolsó megkísértése" című filmjének bemutatóját Magyarországon elhalasztották a tiltakozások hatására. Pedig a film nem ateista, Jézust isten fiának mutatja be. Egy hívő sértett meg más hívőket.

Mi több, a médiatörvény különösen sérti a nem vallásosokat, akiknek nézetei vélhetően minden vallási felekezetet sértenek. Magam ezt azzal egészíteném ki, hogy visszafele is igaz ez: természetesen egy ateista érezhet bizonyos mértékig sértőnek minden vallást. Erre a sértődöttségre a Fidesz-kormány aligha gondolt, az ateistákat ezzel hátrányosan megkülönböztetik. Nem szoktuk az ateistáktól az ilyet komolyan venni, talán azért, mert valahol mindenki elismeri, hogy ilyeneken megsértődni gyerekeség. No de akkor miért védenénk a vallásos esetben? A "felőtt" hívőknek joguk van gyerekesnek lenni?!

A kérdés, a vita nem új, ahogy erről beszámol Haszán Zoltán, Czene Gábor "Szükséges-e tiltás és büntetés a hit védelmében?" című írásában (Népszabadság, 2005.12.3.). Érdekes módon már akkor is Szalai Annamária képviselte a Fidesz álláspontját. Semmi sem változott tehát. Sem érvek, sem tények, csak az erőviszonyok. Most úgy tűnik, sajnos, durva túlerővel nyomhatja át a Fidesz azt, ami akkor vitatott volt. És sajnos ezt a despotizmust nem sok felháborodás kíséri. Nem elég.

Az utolsó momentum, amiről szólni szeretnék, az egyházügyi törvény átírásának terve, amelyről olvashattunk (Népszabadság, 2010. június 26.). Két részletet emelnék ki Balog Zoltánnak, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkárának nyilatkozatából. Érdekes módon a politikus nyilatkozatai sokkal "túlbuzgóbbak", mint az egyházak mérsékeltebb megszólalásai.

Az első részlet, amikor Balog arról beszél, hogy az államnak azért érdeke a vallásokat támogatni, mert azok "úgy foglalkozzanak a magyarországi cigánysággal, ahogyan csak a hívő emberek tudnak". Nos, a helyzet az, hogy mivel a cigányok között kiemelkedően sok a hívő, itt éppen tényleg lehetne az egyházaknak pozitív szerepe. Sajnos az elmúlt évek tanulsága szerint ők sem tudnak jobban segíteni, mint a szekuláris szervezetek és az állam. A másik részlet szerint az államnak "elemi érdeke, hogy legyenek emberi közösségek, amelyek életben tudják tartani például az erkölcsöt". Nos, ha itt a vallásokra gondolt, amely az egyetlen esély az erkölcs életben tartására (az idézet csak így értelmes), akkor Balog Zoltán az erkölcsöt kisajátította a vallásnak, amivel mélységesen nem értek egyet. Viszonylag kevés statisztika van arról, hogy a vallás és az egyház hogyan függ össze, de az a kevés azt mutatja, hogy a vallásos emberek kicsit sem erkölcsösebbek, ha az olyan közös értékeinket nézzük, mint becsületesség és adakozás.

De nem feltétlenül kell nekünk itt versenyt rendeznünk abból, hogy ki a becstelenebb. E nélkül is megegyezhetünk abban, hogy az emberek erkölcsi tanításának több forrása van. Magam erkölcsi felfogásomat iskoláimból, családomból, könyvekből, filmekből és barátaimtól vettem. Meg kell, hogy mondjam - Laplace szállóigéjét használva -: istenre nem volt szükségem erkölcsi felfogásom kialakításában. Ha a könyvespolcomról leveszek egy könyvet a modern angolszász etikáról, istennel abban sem találkozom. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy nincs joguk a hívőknek istentől

eredeztetni az etikai szabályaikat. De ne akarják ezt a lehetőséget mindenki számára kitüntetett, vagy pláne egyetlen lehetőségként feltüntetni!

Nem véletlenül szavaznak a Parlamentben minden egyes törvényről, amely valamiféle erkölcsi kérdéstről szól. Nem egy az egyben fogadnak el egy tanítást, hanem egyesével döntenek a kérdésekről, és amennyiben a többség változik, a törvény is változhat. Nem véletlenül lehet hasonló kérdésekről népszavazást is tartani. Azért, mert a demokrácia megalkotói tudták, hogy erkölcsi kérdésekben nincs objektív igazság. Hasonlítsuk ezt össze azzal, hogy a Parlament nem szavaz tudományos kérdésekben, mégpedig azért, mert ott egy objektív igazság létét fogadjuk el, ami nem pusztán szavazás kérdése.

Kevés modern filozófusról tudok, aki azt gondolná, hogy ismeri a bölcsek követét: azt a morálfilozófiai rendszert, amely megfelelő objektivitással mondhatná magáról, hogy rendelkezik a minden ember számára megfelelő tanítással. Az a könyv is, amit példaként emlegettem inkább a metaetika kérdéseivel foglalkozik. Nem olyan botorok ma már, hogy "egyetlen igaz" etikai rendszereket hirdetnének, hanem csak az etika mibenlétét vizsgálják. És még ebben sem jutottak egyezségekre.

Én sem gondolom, hogy ismerem az etikai végső igazságot, sőt, nem is gondolom, hogy van ilyen. Egyenesen állítom, hogy az az etikai rendszer, melyet én követek, nem mindenkinek jó. Ezért még ha volna, se akarnék állami támogatást a terjesztéséhez. Sajnos, a Fidesz bizonyos képviselői viszont azt gondolják, hogy ők tudják az etika mibenlétét, és ismerik az egyetlen igaz etikai rendszert, ami mindenkinek jó, és ezért mindenkinek felett támogatni kell. Azt hiszik, ők ismerik a bölcsek követét. Mi több, ezt a követet le is akarják nyomni a torkunkon.

A Magyar Köztársaság Alkotmányának 60. paragrafusában jelenleg többek között ezek állnak: "§ (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára.

(3) A Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik."

Egyelőre. Ki tudja, meddig...

Brendel Mátyás a szerző közíró / Népszava